

پیش‌بینی سازگاری زناشویی براساس تصمیم‌گیری و حل‌مسأله، انسجام
خانواده، راهبردهای مقابله، مهارت‌های ارتباطی و باورهای مذهبی
(عوامل فرایندی خانواده)

**Prediction of Marital Adjustment based on Decision
Making and Problem Solving, Family Solidarity, Coping
Strategies, Communication Skills, and Religious Beliefs
(Factors Family Process)**

هادی سلیمی (نویسنده مسئول)

دانشجوی دکتری مشاوره، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه هرمزگان hadisalimi69@yahoo.com

دکتر سمانه نجارپوریان

استادیار مشاوره، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه هرمزگان

دکتر کوروش محمدی

استادیار روان‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه هرمزگان

علی اصغر مهرعلی تبار فیروزجائی

کارشناسی ارشد مشاوره خانواده، دانشگاه پیام‌نور ساری

Hadi Salimi (Corresponding author)

PhD Student of Counseling, Faculty of Humanities, Hormozgan University

hadisalimi69@yahoo.com

Samaneh Najarpourian

Assistant Professor of Psychology, Faculty of Humanities, Hormozgan University

Kourosh Mohammadi

Assistant Professor of Psychology, Faculty of Humanities, Hormozgan University

Aliasghar Mehralitabr Firozjaie

MA of family counseling, Payame Noor University of Sari

Abstract

The aim of this study was prediction of marital adjustment based on decision making and problem solving, family solidarity, coping strategies, communication skills, and religious beliefs. Research method was from correlation type. The statistical population were all married teachers of elementary schools in Karaj city in the academic year 2014-2015 that by using random cluster sampling 358 person were selected based on Morgan table. To collect information was used from Dyadic Adjustment Scale and Family Process Scale. The data analyzed through Pearson correlation and stepwise regression. The correlation results showed that factors family process have significant relationship with marital adjustment ($p < 0.01$) and regression results showed that apart from religious beliefs, components of family solidarity, communication skills, coping strategies and decision making and problem solving explain together 49/6% of variance marital adjustment. It can be concluded that the factors family process have ability to prediction of marital adjustment.

Keywords: marital adjustment, decision making, family solidarity, coping strategies, communication skills, religious beliefs.

چکیده

هدف پژوهش حاضر پیش‌بینی سازگاری زناشویی براساس تصمیم‌گیری و حل‌مسأله، انسجام خانواده، راهبردهای مقابله، مهارت‌های ارتباطی و باورهای مذهبی بود. روش پژوهش از نوع همبستگی بود و جامعه آماری شامل کلیه معلمان متأهل مقطع ابتدایی شهرکرج در سال تحصیلی ۹۴-۹۳ بودند که براساس جدول مورگان ۳۵۸ نفر به صورت نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه‌های سازگاری دوتایی و فرایندخانواده استفاده شد. داده‌ها از طریق همبستگی پیرسون و رگرسیون گام‌به‌گام تجزیه و تحلیل شدند. نتایج همبستگی نشان داد که عوامل فرایندی خانواده با سازگاری زناشویی رابطه معناداری دارند ($p < 0.01$) و نتایج رگرسیون گام‌به‌گام نشان داد که به‌غیر از باورها مذهبی، مؤلفه‌های انسجام خانواده، مهارت‌های ارتباطی، مهارت‌های مقابله و تصمیم‌گیری و حل‌مسأله باهم ۴۹/۶٪ از واریانس سازگاری زناشویی را تبیین می‌کنند. می‌توان نتیجه گرفت که عوامل فرایندی خانواده توان پیش‌بینی سازگاری زناشویی را دارند.

واژه‌های کلیدی: سازگاری زناشویی،

تصمیم‌گیری، انسجام خانواده، راهبردهای مقابله، مهارت‌های ارتباطی، باورهای مذهبی.

مقدمه

ازدواج یکی از مهم‌ترین و پایدارترین روابط بین‌فردی است (ترودل و گولدفورب^۱، ۲۰۱۰). ازدواج و تشکیل خانواده علاوه بر تأمین و ارضای نیازهای عاطفی، روانی و جنسی؛ در صورتی که پرتنش باشد منجر به توقف و رکود رشد اعضا خواهد شد (طاهری راد، ۱۳۸۸) ازاین‌رو آنچه در خانواده و یگانگی زن و شوهر نقشی بیشتر بر عهده دارد، سازگاری زن و شوهر با یکدیگر است (معین، غیائی و مسموعی، ۱۳۹۰).

سازگاری زناشویی^۲ حالتی است که در آن یک احساس کلی از رضایت و شادکامی در زن و شوهر نسبت به ازدواجشان و نسبت به یکدیگر وجود دارد. همسری نقش منحصربه‌فردی را برای فرد دارد تا جایی که بیشترین تعاملات صمیمی در رابطه با همسر اتفاق می‌افتد (سین‌ها و ماکرجی^۳، ۲۰۰۱). از نظر گریف و برون^۴ (۲۰۰۰) زوجین سازگار زن و شوهرهایی هستند که توافق زیادی با یکدیگر دارند و مدیریت خوبی در زمینه‌ی وقت و مسائل مالی خودشان اعمال می‌کنند. از سویی دیگر ناسازگاری زناشویی به معنای نارضایتی، عدم احساس خوشبختی، عدم توافق در تصمیم‌گیری‌ها است. در واقع مشکل ناسازگاری زناشویی بیش از هر مقوله دیگری سبب ارجاع برای دریافت خدمات بهداشتی و روانی می‌شود (طاهری راد، ۱۳۸۸). پژوهش مصطفی، لوپر، پوردن، زلکویتز و بارون^۵ (۲۰۱۲) بر روی بیماران نشان داد که سازگاری زناشویی بهتر با فعالیت کمتر بیماری همراه است. رابطه ادراک‌شده بین سازگاری زناشویی و بیماری‌ها اهمیت حضور بیماران به همراه همسرشان را در مداخلات درمانی برای متخصصان آشکار می‌سازد. سازگاری زناشویی می‌تواند به‌طور کامل بر کیفیت زندگی زناشویی تأثیر بگذارد و تحقیقات انجام‌شده، تأثیر آن را بر انواع

-
- Trudel & Goldfarb
 - marital adjustment
 - Sinha & Mukergee
 - Greef & Bruyne
 - Mustafa, Loper, Purden, Zelkowitz & Baron

نتایج گستره‌های بالینی مانند بهداشت روانی، بهداشت جسمانی، رضایتمندی از شغل و حتی طول عمر تأیید نموده‌اند (تیم و کایلی^۱، ۲۰۱۰؛ ساندبرگ، یورگسون، میلر و هیل^۲، ۲۰۱۲ و عباسی، ۱۳۸۵؛ به نقل از علی اکبری دهکردی، حیدری نسب و کیقبادی، ۱۳۹۲). بررسی تحقیقات وجود ارتباط بین ویژگی‌های دموگرافیک، شامل سن، نژاد، درآمد، تحصیلات، مدت‌زمان ازدواج و میزان مذهبی بودن را با سازگاری زناشویی نشان داده‌اند (نوکس و اسکات^۳، ۲۰۰۵؛ به نقل از حیرت، فاتحی‌زاده، احمدی، اعتمادی و بهرامی، ۱۳۹۳).

وجود افت‌وخیزهای رضایت و سازگاری زناشویی و کاهش آن در خانواده نشان از وجود مشکلات، درون سیستم خانواده است. از این‌رو رضایت و سازگاری زناشویی به‌عنوان یکی از ابعاد مهم زندگی زناشویی همواره مورد توجه مشاوران و روانشناسان است و سعی می‌کنند با ارائه‌ی رویکردها، چارچوب‌ها و مدل نظری و استفاده از آن‌ها، مسائل درون خانواده را مفهوم‌سازی کنند و از مشکلات موجود درون سیستم خانواده بکاهند این رویکردها به‌طور کلی به مداخله درکنش و واکنش‌ها، مهارت‌ها، باورها و عوامل زمینه‌ای در فرد و خانواده دست می‌زنند و به‌طورکلی در فرایندهای خانواده مداخله می‌کنند. فرآیندهای خانواده عبارتند از مجموعه‌ای از کنش‌ها^۴ که هر خانواده برای انطباق و سازگاری با شرایط جدید از آن‌ها استفاده می‌کند (سامانی، ۱۳۸۷) و شامل مواردی نظیر مهارت‌ها و سبک‌های ارتباطی^۵، راهبردهای مقابله^۶، مهارت در تصمیم‌گیری و حل مسئله^۷، انسجام خانواده^۸ و جهت‌گیری مذهبی^۹ است (سامانی، ۲۰۱۱؛ به نقل از زرگر، محمدی بهرام‌آبادی و بساک نژاد، ۱۳۹۱). به سخن دیگر،

-
- Timm & Keiley
 - Sandberg, Yorgason, Miller & Hill
 - Knox & Schacht
 - functions
 - communication skills and style
 - coping strategies
 - problem solving and decision making
 - family solidarity
 - religious orientation

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

فرایندهای خانواده، کنش‌های سازمان‌دهنده‌ای هستند که شرایط را برای برخورد خانواده با شرایط و موقعیت‌های عاطفی، شناختی و اجتماعی مختلف فراهم می‌کند. یا به بیان دیگر، فرایند خانواده شامل همه‌ی کارکردهای تنظیمی است که به‌وسیله‌ی اعضای خانواده در طی زندگی برای مدیریت رخدادهای زندگی به کار می‌رود. این کارکردها فرایندهای کلیدی می‌باشند که فرد و خانواده را قادر می‌سازند به‌طور مؤثری با بحران‌های جدید مقابله کنند (والش^۱، ۱۹۹۶، به نقل از سامانی و صادق زاده، ۲۰۱۰). در همین راستا، در بررسی تأثیرات عوامل فرایندی در کیفیت خانواده، محی‌الدینی، صادقی، چراغی و زارع (۱۳۹۲) به این نتیجه رسیدند که این عوامل در بین خانواده‌های افراد معتاد و غیرمعتاد تفاوت معناداری دارند و در صورت ارتقای کیفیت فرایند خانواده از طریق برنامه‌های آموزش خانواده، می‌توان ارتقای سطح کیفیت خانواده‌ها و همچنین مقدمات کنترل و پیشگیری گرایش افراد به سمت مواد مخدر را مهیا کرد. همچنین پژوهش‌های دیگری رابطه معناداری بین آموزش و ارتباط عوامل فرایندی خانواده با نیم‌رخ مشکلات خانواده‌های با کودک بیش‌فعال^۲ (جهانی، ۱۳۹۱)، ابعاد سازگاری و خودکارآمدی (رضایی، ۱۳۹۱)، کیفیت زندگی خانواده دارای کودکان عقب‌مانده ذهنی (اسدمنش، ۱۳۹۰)، طرحواره‌های شناختی و شیوه‌های حل تعارض با والدین (جلالی، سروقد و سامانی، ۱۳۹۱) و افسردگی، اضطراب، استرس و امید به زندگی (کمرزین، ناصری، سبحانی خالدیان، شوشتری و حسونوند، ۲۰۱۳؛ خالدیان، مالکی، خدایی، طالبیان و اسدی، ۲۰۱۳) را تأیید کرده‌اند. در رابطه بین تصمیم‌گیری و حل‌مسأله به عنوان یکی از مؤلفه‌های فرایندهای خانواده، نتایج پژوهش قلیلی، احمدی و فاتحی‌زاده (۱۳۸۶) و شکوهی یکتا و پرند (۱۳۸۷) نشان داده است که افزایش مهارت حل مسئله باعث کاهش مشکلات زناشویی و خانوادگی می‌شود. مدرسی، زاهدیان و هاشمی محمدآباد (۱۳۹۳) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که کیفیت عشق و تعهد عاطفی بین زن و شوهر؛ به عنوان مصداق‌های انسجام خانواده، عامل

- Walsh
- hyperactive

ناسازگاری و گرایش به خیانت زناشویی است. پژوهش‌هایی که به بررسی رابطه مهارت‌های مقابله‌ای در زوجین پرداخته‌اند، اثربخشی آن‌را در بهبود کیفیت زندگی و رضایت زناشویی تأیید کرده‌اند (بردی‌اوزونی دوجی، دادخواه، خدابخشی کولایی و دولتشاهی، ۱۳۹۰). در رابطه بین مهارت‌های ارتباطی و سازگاری زناشویی در یک مطالعه طولی سه‌ساله، مارکمن، استانلی و استوراسلی^۱ (۱۹۹۸؛ به نقل از ابراهیمی و جان بزرگی، ۱۳۸۷) دریافتند که مهارت‌های ارتباطی مثل گوش کردن فعال و صحبت کردن می‌تواند مؤلفه‌های پیش‌بینی کننده خوبی برای رضایت زناشویی باشند. همچنین آن‌ها بیان کرده‌اند مهارت‌های ارتباطی ضعیف و حل مسئله ناکارآمد و نداشتن رضایت در تعامل‌ها می‌تواند پیش‌بینی کننده مشکلات ارتباطی در سال‌های پس از ازدواج باشند. در زمینه رابطه بین باورهای مذهبی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های فرایندخانواده با کیفیت و رضایت از زندگی زناشویی، گروهی از محققین در پژوهش خود این رابطه را تأیید کرده‌اند (صفورائی، ۱۳۹۰؛ منجزی، شفیع‌آبادی و سودانی، ۱۳۹۱).

براساس آمارهای گزارش‌شده ثبت‌احوال روندطلاق روبه افزایش است به این‌صورت که هر ۳ دقیقه و ۴۵ ثانیه یک طلاق در کشور ثبت می‌شود. مقایسه آماری ازدواج و طلاق در سال ۹۳ نشان می‌دهد که به‌طور میانگین در این سال از هر پنج ازدواج یک مورد به طلاق ختم شده است و نرخ طلاق در استان البرز افزایش بسیار چشم‌گیری داشته است به طوری که در مقابل هر سه ازدواج یک طلاق به ثبت رسیده است (جام جم، ۱۳۹۳)؛ و این آمار دلیلی بر جلوگیری و مقابله با این بحران اجتماعی است. افزایش طلاق نشان از عدم سازگاری بین زوجین است (رسولی و سلطانی گردفرامرز، ۱۳۹۱). ازاین‌رو شناسایی عوامل مؤثر دخیل در افزایش سازگاری و حل تعارض و مشکلات بین زوجین به‌منظور غنی‌تر کردن زندگی زناشویی و تلاش در جهت کاهش طلاق با هر ایدئولوژی و هر مکتبی در درجه اول اهمیت قرار دارد (طهرانی، حیدری و جعفری، ۱۳۹۲) و معلمان به‌عنوان افرادی آگاه و نسبتاً آشنا با امر پژوهش و تحقیق، افرادی مناسب در شناسایی درست این عوامل هستند. ازاین‌رو با

توجه به افزایش روزافزون طلاق در شهرکرج و کمبود پژوهش‌های بومی، هدف پژوهش حاضر پیش‌بینی سازگاری زناشویی براساس تصمیم‌گیری و حل‌مسأله، مهارت‌های ارتباطی، انسجام خانواده، مهارت‌های مقابله و باورهای مذهبی (عوامل فرایندی خانواده) در معلمان متأهل مقطع ابتدایی شهرکرج بود.

روش

روش تحقیق حاضر توصیفی و از نوع همبستگی بود. جامعه آماری این پژوهش کلیه معلمان مرد و زن متأهل مقطع ابتدایی شهرکرج و مشغول به تدریس در سال تحصیلی ۹۳-۹۴ بودند. در مطالعه حاضر شیوه‌ی نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای به کار گرفته شده است. بدین‌صورت که از بین ۴ ناحیه آموزش و پرورش شهرکرج، از معلمان ناحیه چهارم براساس جدول کرجسی و مورگان^۱ (۱۹۷۰) ۳۵۸ نفر به‌عنوان نمونه به‌صورت تصادفی انتخاب شدند و به ابزارهای پژوهش پاسخ دادند. روش اجرا و تحلیل داده‌ها به این صورت بود که پس از انتخاب و تأیید موضوع و کسب مجوزهای لازم و همچنین مشخص کردن تعداد نمونه، اطلاعات لازم و محرمانه بودن پژوهش به نمونه‌های مورد مطالعه تبیین گردید و ابزارهای پژوهش به نمونه‌های پژوهش داده شد و پس از جمع‌آوری آن‌ها داده‌ها توسط نرم‌افزار SPSS-22 تحلیل شدند.

ابزار پژوهش

مقیاس سازگاری دوتایی^۲ (DAS) : مقیاس رضایت زناشویی ۳۲ ماده دارد که در سال ۱۹۷۶ توسط اسپنیر^۳، به‌منظور سنجش میزان سازگاری و رضایت زناشویی تهیه شد. این مقیاس چهار بعد رضایت دونفری، همبستگی دونفری، توافق دونفری و ابراز محبت را می‌سنجد. مقیاس سازگاری زناشویی سه نوع مقیاس متفاوت رتبه‌بندی

-
- Krejcie & morgan
 - Dyadic adjustment scale
 - Spanier

به دست می‌دهد. نمره کل مجموع تمام سؤالات بین صفر تا ۱۵۱ است. این مقیاس با آلفای کرونباخ ۰/۹۶ از همسانی درونی قابل توجهی برخوردار است (ثنائی، علاقه بند، فلاحتی و هومن، ۱۳۸۷). ملازاده (۱۳۸۱) ضریب پایایی مقیاس را با روش بازآزمایی ۰/۸۶ و با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۹ و میزان روایی هم‌زمان آن با پرسشنامه سازگاری زناشویی لاک-والاس^۱ برابر ۰/۹۰ گزارش نمود. همچنین در پژوهش حاضر با استفاده از روش آلفای کرونباخ ضریب پایایی مقیاس ۰/۸۶ به دست آمد.

مقیاس خودگزارشی فرایندخانواده^۲ (SFPS): این مقیاس توسط سامانی (۱۳۸۷) بر پایه‌ی الگوی نظری فرایند و محتوای خانواده ساخته شد و دارای ۴۳ سؤال مدرج پنج نمره‌ای (کاملاً موافقم = ۵ تا کاملاً مخالفم = ۱) است که پنج حیطه‌ی ۱- تصمیم‌گیری و حل‌مسأله، ۲- مهارت مقابله، ۳- انسجام و احترام متقابل، ۴- مهارت ارتباطی و ۵- باورهای مذهبی را دربر می‌گیرد. به‌منظور تعیین پایایی مقیاس فرایندخانواده، سامانی (۱۳۸۷) روش محاسبه‌ی آلفای کرونباخ را به کار برد. ضریب آلفا به ترتیب برای عامل تصمیم‌گیری و حل‌مسأله، مهارت مقابله، انسجام و احترام، مهارت ارتباطی و باورهای مذهبی برابر با ۰/۸۶، ۰/۸۸، ۰/۷۶، ۰/۷۹، ۰/۷۹ گزارش شده است و در این پژوهش به ترتیب برابر با ۰/۸۴، ۰/۹۳، ۰/۸۸، ۰/۷۱ و ۰/۸۹ به دست آمد. روایی این مقیاس نیز در دو مطالعه با استفاده از روش تحلیل عاملی توسط سامانی (۱۳۸۷، ۲۰۰۸) مورد ارزیابی قرار گرفته است. نتایج این دو مطالعه حاکی از کفایت روان‌سنجی این مقیاس است.

یافته‌ها

در بخش توصیفی تعداد نمونه متشکل از ۲۳۰ زن و ۱۲۸ مرد و در مجموع ۳۵۸ نفر است که بیشتر افراد نمونه را از لحاظ مدرک کارشناسی (۵۳/۴٪)، مدت ازدواج از ۱۳ تا ۱۸ سال (۲۷/۷٪) و داشتن دو فرزند (۴۶/۴٪) تشکیل دادند.

-
- Lock-Wallace Marital Adjustment Scale
 - Self-report Family Process Scale

جدول ۱: شاخص‌های آماری متغیرهای پژوهش و ضرایب همبستگی مؤلفه‌های

فرایندخانواده و سازگاری زناشویی

متغیرها	میانگین	انحراف استاندارد	حداقل	حداکثر	سازگاری زناشویی
سازگاری زناشویی	۱۲۹/۰۳	۲۰/۷۰	۴۴	۱۴۹	-
تصمیم‌گیری و حل‌مسأله	۳۸/۰۱	۷/۰۷	۲۱	۵۰	۰/۵۷
مهارت‌های مقابله	۴۷/۲۴	۸/۳۵	۲۰	۶۰	۰/۶۰
انسجام خانواده	۴۰/۴۸	۶/۶۶	۱۲	۴۵	۰/۶۵
مهارت‌های ارتباطی	۱۸/۹۱	۳/۸۴	۱۱	۲۸	۰/۶۲
باورهای مذهبی	۲۳/۰۷	۵/۳۷	۶	۳۰	۰/۳۰

$p < ۰/۰۱$

در جدول ۱ اطلاعات توصیفی از جمله میانگین، انحراف استاندارد، حداقل و حداکثر نمره‌های هر خرده‌مقیاس و همچنین همبستگی بین مؤلفه‌های فرایندخانواده و سازگاری زناشویی مشاهده می‌شود. همبستگی بین مؤلفه‌های تصمیم‌گیری و حل‌مسأله، مهارت مقابله، انسجام خانواده، مهارت ارتباطی و باورهای مذهبی با سازگاری زناشویی به ترتیب برابر با ۰/۵۷، ۰/۶۰، ۰/۶۵، ۰/۶۲ و ۰/۳۰ است که همه‌ی این روابط در سطح $p < ۰/۰۱$ معنادار هستند.

جدول ۲: خلاصه نتایج رگرسیون پیش‌بینی سازگاری زناشویی از طریق مؤلفه‌های

فرایندخانواده

متغیر	متغیر	R	R ²	F	sig	B	β	T	sig
ملاک	پیش‌بین	۰/۷۰	۰/۴۹	۴/۴۱	۰/۰۳۶	۰/۷۹۷	۰/۲۵	۳/۱۷	۰/۰۰۲
سازگاری	مهارت‌های ارتباطی					۱/۳۶	۰/۲۵	۴/۰۷	۰/۰۰۰
زناشویی	مهارت‌های مقابله					۰/۴۰	۰/۱۶	۲/۲۲	۰/۰۲۷
	تصمیم‌گیری و حل‌مسأله					۰/۳۷	۰/۱۲	۲/۱۰	۰/۰۳۶

جدول ۲ خلاصه نتایج رگرسیون پیش‌بینی سازگاری زناشویی از طریق مؤلفه‌های فرایندخانواده را نشان می‌دهد. در گام آخر مؤلفه‌های انسجام خانواده، مهارت‌های ارتباطی، تصمیم‌گیری و حل‌مسأله و مهارت‌های مقابله برحسب بالاترین میزان همبستگی با سازگاری زناشویی به ترتیب وارد معادله رگرسیون شده‌اند که میزان همبستگی کلی آن‌ها با سازگاری زناشویی ۰/۷۰ است. به‌غیراز مؤلفه‌های باورهای مذهبی که اثر معناداری در معادله رگرسیونی نداشت و از معادله رگرسیونی حذف شده است سایر مؤلفه‌ها ۴۹ درصد از واریانس سازگاری زناشویی را تبیین می‌کنند و براساس نتایج جدول این میزان پیش‌بینی معنادار است ($F=4/41$ ، $p<0/001$). همچنین نتایج جدول نشان می‌دهد که با افزایش یک انحراف استاندارد در مؤلفه‌های انسجام خانواده، مهارت‌های ارتباطی، تصمیم‌گیری و حل‌مسأله و مهارت‌های مقابله، متغیر سازگاری زناشویی براساس آن‌ها به ترتیب ۰/۲۵، ۰/۲۵، ۰/۱۶ و ۰/۱۲ انحراف استاندارد افزایش پیدا می‌کند. قوی‌ترین پیش‌بینی کننده سازگاری زناشویی در بین مؤلفه‌های فرایندخانواده، مهارت‌های ارتباطی بوده است ($T=4/07$ ، $= 0/25$).

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر پیش‌بینی سازگاری زناشویی براساس تصمیم‌گیری و حل‌مسأله، انسجام خانواده، راهبردهای مقابله، مهارت‌های ارتباطی و باورهای مذهبی (عوامل فرایندی خانواده) بود. نتایج نشان داد که عوامل فرایندی خانواده با سازگاری زناشویی رابطه معناداری دارند. نتایج رگرسیون نشان داد که به‌غیراز باورهای مذهبی سایر عوامل فرایندی خانواده از قبیل تصمیم‌گیری و حل‌مسأله، مهارت‌های مقابله، مهارت‌های ارتباطی و انسجام خانواده توانایی پیش‌بینی سازگاری زناشویی را دارند که براین اساس فرضیه پژوهش تأیید می‌شود. در رابطه بین سازگاری زناشویی با عوامل فرایندی خانواده در پژوهش‌های به‌عمل‌آمده در بررسی مؤلفه‌های فرایندخانواده،

تحقیقات چنگ^۱ (۲۰۱۰)، هارپر، اسچالچ و ساندبرگ^۲ (۲۰۰۰)، نف و کارنی^۳ (۲۰۰۴)، استوری و برادبوری^۴ (۲۰۰۴) و رندال و بودمان^۵ (۲۰۰۹) به رابطه معناداری بین مهارت‌های مقابله و رضایت و سازگاری زناشویی دست یافته‌اند. میشل^۶ (۱۹۹۱) در پژوهش خود به رابطه معناداری بین احترام متقابل و سازگاری و رضایتمندی رسید. در زمینه رابطه‌ی بین انسجام و سازگاری زناشویی زوج‌ها نتایج تحقیقات جمشیدی، حقیقت، رزمی و سامانی (۱۳۸۷)، باباپورخیرالدین و بهاورنیا (۱۳۹۱) و پژوهش لطفی نیا، محب و پیش‌روکلانکس (۱۳۸۸) نشان از اثر مثبت انسجام خانواده در ابعاد مربوط به زندگی را نشان می‌دهند. مارکویسکی و گرین‌وود^۷ (۱۹۸۴)؛ به نقل از ملازاده، (۱۳۷۲) معتقد هستند همسرانی که از سازگاری زناشویی بالاتری برخوردارند عزت‌نفسی بیشتر دارند و در روابط اجتماعی سازگارترند و سازگاری زناشویی نتیجه فرایند زناشویی و شامل عواملی چون ابرازمحبت و عشق همسران، احترام متقابل، روابط جنسی، تشابه نگرش، چگونگی ارتباط و حل‌مسأله است. از این‌رو انسجام بین زن و شوهر می‌تواند موجب افزایش سازگاری زوجین شود. بالا بودن انسجام در خانواده به معنی این است که تعهد، همدلی و پیوند عاطفی بین اعضا بالا است و این‌که اعضا نسبت به ارزش‌ها و علایق یکدیگر حساس هستند و به آن‌ها اهمیت می‌دهند (زارع و سامانی، ۱۳۸۷). به نقل از دانش و حیدریان (۱۳۸۵) پژوهش‌های موریس^۸ (۲۰۰۰) و کب، دراویل و برادبوری^۹ (۲۰۰۱) نشان می‌دهد که هراندازه میزان میزان احترام و احساس پیوند عاطفی بین زن و شوهر بالا باشد سازگاری و رضایت زوجین هم بالا است. مدرسی، زاهدیان و هاشمی محمدآباد (۱۳۹۳) در پژوهش خود

-
- Cheng
 - Harper & Schaalje & Sandberg
 - Neff & Karney
 - Story & Bradbury
 - Randall & Bodenmann
 - Michel
 - Markowski & Grenwod
 - Morrison
 - Cobb, Dravil & Bradbury

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

به این نتیجه رسیدند که کیفیت عشق و تعهد عاطفی بین زن و شوهر عامل ناسازگاری محسوب می‌شود. وقتی زوجین به همدیگر تعهد داشته باشند و احساس کنند که با همدیگر صمیمی هستند و احساس نزدیکی و داشتن تکیه‌گاه امن و محکمی کنند، باعث می‌شود در برابر مسائل و مشکلات زناشویی شانه خالی نکنند و خود را متعهد به حل مشکلات بین فردی بدانند و در نتیجه به همدیگر کمک می‌کنند تا مشکلات را به خوبی حل کنند. ابراهیمی و جان بزرگی (۱۳۸۷) در پژوهش خود رابطه معنادار بین مهارت‌های ارتباطی و رضایت و سازگاری زناشویی را تأیید می‌کنند. در بررسی رابطه مهارت‌های تصمیم‌گیری و حل مسئله پژوهش احمدی نوده (۱۳۸۲) تأییدی بر رابطه معنادار این متغیر با سازگاری زوجها است. در تبیین یافته‌های پژوهش می‌توان ذکر که عوامل فرایندی خانواده به عنوان مهارت‌ها، منابع، وقایع، شرایط و تعاملات زندگی، زوجها را در طی سازگاری به جلو حرکت می‌دهد که موجب ارتباط مناسب، سطوح بالای شادکامی زوجها، یکپارچگی و سطحی بالای رضایت از روابط است و موجب برون‌سازی زن و شوهر با یکدیگر در هر مقطعی از زمان می‌شوند (حسینی نسب، بدری گرگری، قائمیان اسکویی آيسان، ۱۳۸۸). انسجام و پیوند عاطفی، شیوه تصمیم‌گیری، علایق و واکنش‌ها در اصل به تعادل اعضای خانواده منجر می‌شود (اولسون، ۲۰۰۰؛ به نقل از سیف و اسلامی، ۱۳۸۷). در واقع عوامل فرایندی خانواده به عنوان مهارت‌ها و واکنش‌های اعضا در برخورد با مسائل و ابعاد گوناگون زندگی است که اعمال مناسب این عوامل می‌تواند به حل مشکل در ارتباط با تعاملات روزمره زندگی کمک کند و زمانی که همسران حس همبستگی و باهم بودن بیشتری کنند، ارزشیابی آن‌ها از رابطه مثبت‌تر می‌شود و تعاملات بهتری در روابط زناشویی خودشان ایجاد می‌شود که به سازگاری و رضایت میان آن‌ها منجر می‌شود (طهرانی، حیدری و جعفری، ۱۳۹۲). در زمینه عدم معنادار نبودن باورهای مذهبی در پیش‌بینی سازگاری زناشویی، پژوهش‌های بنی اسدی (۱۳۷۰) و نیکویی (۱۳۸۳) نبود رابطه بین نگرش‌های مذهبی و سازگاری زناشویی را اثبات کرده‌اند؛ پس شاید بتوان گفت که

باورهای مذهبی، کم‌تر از دیگر مؤلفه‌ها به سازگاری زناشویی منجر می‌شود؛ زیرا در سازگاری زناشویی، رضایت از زندگی، شادمانی و ارتباط مثبت با دیگران باید وجود داشته باشد درحالی‌که باورهای مذهبی در زندگی فردی نقش مؤثرتری دارد و درزمینه‌ی روابط بین‌فردی کم‌رنگ است (درویزه و کهکی، ۱۳۸۷) همچنین می‌توان به عواملی نظیر جنسیت، سن شرکت‌کنندگان، شغل، سطح تحصیلات و فرهنگ افراد نمونه اشاره کرد که تقریباً از انواع قومیت‌ها بودند.

با توجه به یافته‌های پژوهش روشن است که عوامل فرایندی خانواده در سازگاری زناشویی زوج‌ها نقش بسیار تأثیرگذاری دارد و می‌توان نتیجه گرفت که عوامل فرایندی خانواده توان پیش‌بینی سازگاری زناشویی را دارند. ازاین‌رو با توجه به آموزش‌پذیر بودن عوامل فرایندی خانواده پیشنهاد می‌شود با آموزش خانواده‌ها در مورد این عوامل می‌توان گامی ارزشمند در کاهش مشکلات خانواده‌ها و به طبع آن افزایش کیفیت زندگی آنان برداشت. این پژوهش همچنین می‌تواند کمک‌کننده روانشناسان و مشاوران خانواده باشد تا آنان را در فهم مشکلات خانواده‌ها و حل مسائل آنان یاری دهد. این پژوهش چون سایر پژوهش‌ها دارای محدودیت و مشکلاتی است؛ از آنجایی که این پژوهش بر روی معلمان ناحیه چهارم شهرکرج انجام گرفته است و سوگیری‌هایی که در پاسخ به پرسشنامه داشته‌اند باید در تعمیم نتایج احتیاط لازم را به عمل آورد. پس در پژوهشی بهتر این تحقیق می‌تواند بر روی سطح گسترده‌تری از جوامع آماری گوناگون انجام شود. همچنین از آنجایی که در این پژوهش از طرح مقطعی استفاده شده است و به عنوان یکی از محدودیت‌های پژوهش محسوب می‌شود، استفاده از طرح‌های طولی و بلندمدت جهت بررسی صحت تأثیر متغیرهای پیش‌بین بر متغیر ملاک پیشنهاد می‌گردد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- ابراهیمی، ابوالفضل؛ جان بزرگی، مسعود (۱۳۸۷). رابطه مهارت‌های ارتباطی و رضایت زناشویی. *مجله روان‌شناسی و دین*، ۲۱(۲): ۱۶۴-۱۴۷.
- احمدی نوده، خدابخش (۱۳۸۲). *عوامل مؤثر بر سازگاری زناشویی و مقایسه اثربخشی دو روش مداخله‌ای متغیر سبک زندگی و حل مسئله در زوجین دارای ناسازگاری زناشویی*. پایان‌نامه دکتری، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی علامه طباطبایی تهران.
- اسدمنش، منیژه (۱۳۹۰). *بررسی اثربخشی آموزش خانواده سیستمی بر مدل فرایند و محتوا بر نیمرخ روان‌شناختی خانواده‌های دارای کودک عقب‌مانده ذهنی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت.
- باباپورخیرالدین، جلیل؛ بهاورنیا، الناز (۱۳۹۱). مقایسه انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده‌های دارای عضو بیمار مبتلابه ایدز با خانواده‌های جمعیت عمومی. *فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی*، ۳(۱۱): ۳۹-۶۰.
- بردی اوزونی دوجی، رحمان؛ دادخواه، اصغر؛ خدابخشی کولایی، آناهیتا؛ دولتشاهی، بهروز (۱۳۹۱). *اثربخشی آموزش گروهی برنامه افزایش مهارت‌های مقابله زوج‌ها بر کیفیت ارتباط زوج‌های ناسازگار*. *مجله علوم رفتاری*، ۶(۱): ۳۰-۲۵.
- بنی اسدی، حسن (۱۳۷۰). *بررسی و مقایسه عوامل مؤثر اجتماعی، فردی و شخصیتی زوج‌های ناسازگار در شهر کرمان*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس تهران.
- ثنایی، باقر؛ علاقه بند، سنیتلا؛ فلاحتی، شهره؛ هومن، عباس (۱۳۸۷). *مقیاس‌های سنجش خانواده و ازدواج*. تهران: بعثت.
- جام‌جم (۱۳۹۳). *اعلام تازه‌ترین آمار ازدواج و طلاق*. شماره ۳۹۶۷، صفحه ۱۷. <http://www.magiran.com/npview.asp?ID=2945740>
- جلالی، ایران؛ سروقد، سیروس؛ سامانی، سیامک (۱۳۹۱). نقش واسطه‌ای روان‌بنه‌های شناختی در ارتباط با فرایند و محتوای خانواده و شیوه‌های مقابله با تعارض. *فصلنامه روان‌شناسی تحولی: روان‌شناسان ایرانی*، ۹(۳۳): ۸۳-۹۲.
- جمشیدی، بهنام؛ رزمی، محمدرضا؛ حقیقت، شهریانو؛ سامانی، سیامک (۱۳۸۷). رابطه انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده با ابعاد کمال‌گرایی. *مجله روان‌پزشکی و روانشناسی بالینی ایران*، ۱۴(۲): ۱۹۹-۲۰۵.
- جهانی، سارا (۱۳۹۱). *تاثیر آموزش خانواده بر اساس مدل فرایند - محتوا بر نیمرخ شناختی خانواده‌های دارای کودک بیش فعال*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت.

حسینی نسب، سید داود؛ بدری، رحمان؛ قائمیان اسکویی، آيسان (۱۳۸۸). رابطه ویژگی‌های شخصیتی و سبک‌های حل تعارض بین‌فردی با سازگاری زناشویی دانشجویان متأهل دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز. *فصلنامه تحقیقات مدیریت آموزشی*، ۲(۸۸): ۷۷-۵۷.

حیرت، عاطفه؛ فاتحی زاده، مریم السادات؛ احمدی، سید احمد؛ اعتمادی، عذرا؛ بهرامی، فاطمه (۱۳۹۳). نقش ابعاد سبک زندگی زوجی در پیش‌بینی سازگاری زناشویی. *فصلنامه زن و جامعه*، ۵(۲): ۱۵۸-۱۴۵.

دانش، عصمت؛ حیدریان، مریم (۱۳۸۵). رابطه علاقه و احترام متقابل با رضایت زناشویی همسران در شهرستان قم. *مجله تازه‌ها و پژوهش‌های مشاوره*، ۵(۱۸): ۷۶-۵۹.

درویزه، زهرا؛ کهکی، فاطمه (۱۳۸۷). بررسی رابطه سازگاری زناشویی و به زیستی روانی. *مطالعات زنان*، ۶(۱): ۹۱-۱۰۴.

رسولی، رؤیا؛ سلطانی گردفرامرز، سمیه (۱۳۹۱). مقایسه و بررسی رابطه جهت‌گیری مذهبی و عمل به باورهای دینی با سازگاری زناشویی در طلاب و دانشجویان. *فصلنامه خانواده‌پژوهی*، ۸(۴): ۴۳۹-۴۲۷.

رضایی، مریم (۱۳۹۱). *مقایسه ابعاد سازگاری و خودکارآمدی دانش‌آموزان در گونه‌های مختلف خانواده براساس مدل فرایند و محتوای خانواده*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت.

زارع، مریم؛ سامانی، سیامک (۱۳۸۷). بررسی نقش انعطاف‌پذیری و انسجام خانواده در هدف‌گرایی فرزندان. *فصلنامه خانواده‌پژوهی*، ۴(۱۳): ۳۶-۱۷.

زرگر، یداله؛ محمدی بهرام‌آبادی، راضیه؛ بساک نژاد، سودابه (۱۳۹۱). بررسی فرایندهای خانواده به‌عنوان پیش‌بین مشکلات رفتاری در دانش‌آموزان پایه دوم دبیرستان‌های شهر یاسوج. *مجله روانشناسی مدرسه*، ۱۱(۲): ۷۷-۱۰۳.

سامانی، سیامک (۱۳۸۷). *تهیه و طراحی مقیاس فرایندهای خانوادگی برای خانواده‌های ایرانی*. مجله روان‌پزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران، ۱۴(۲): ۱۶۸-۱۶۲.

سامانی، سیامک؛ صادق زاده، مرضیه (۱۳۸۶). بررسی خود-گسستگی در نوجوانان براساس مدل فرایند و محتوای خانواده. *فصلنامه مطالعات تربیتی و روانشناسی*، ۲(۱۶): ۱۲۴-۱۱۱.

سیف، سوسن؛ اسلامی، معصومه السادات (۱۳۸۷). نقش باورهای ارتباطی در کارکرد خانواده و سازگاری زناشویی. *مجله اندیشه‌های نوین تربیتی*، ۴(۱): ۱۳۰-۹۹.

شکوهی یکتا، محسن؛ پرند، اکرم (۱۳۸۷). آموزش روش حل‌مسأله به مادران و تأثیر آن بر روابط خانوادگی. *فصلنامه خانواده‌پژوهی*، ۴(۱۳): ۱۶-۵.

- صفورائی، محمدمهدی (۱۳۹۰). نقش اعتقادات، بینش‌ها و باورهای دینی در کارآمدی خانواده. *مجله معرفت*، ۲۰ (۱۶۳): ۵۳-۶۵.
- طاهری راد، محسن (۱۳۸۸). بررسی تأثیر آموزش غنی‌سازی ارتباط بر سازگاری زناشویی زوج‌ها. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مشاوره خانواده، دانشگاه خوارزمی تهران.
- طهرانی، اکرم؛ حیدری، حسن؛ جعفری، اصغر (۱۳۹۲). اثربخشی آموزش گروهی با رویکرد چندوجهی لازاروس در افزایش ابعاد سازگاری زناشویی زنان. *مجله علوم رفتاری*، ۵ (۱۶): ۸۳-۹۸.
- علی‌اکبری دهکردی، مهناز؛ حیدری نسب، لیلا؛ کیقبادی، شیرین (۱۳۹۲). رابطه عملکرد جنسی با سازگاری زناشویی در زنان متأهل. *دوفصلنامه روان‌شناسی بالینی و شخصیت دانشور رفتار*، ۲۰ (۸): ۸۷-۹۸.
- قلیلی، زهره؛ احمدی، سید احمد؛ فاتحی زاده، مریم (۱۳۸۶). اثربخشی آموزش شیوه حل مسئله بر کاهش تعارضات زناشویی. *فصلنامه روان‌شناسی کاربردی*، ۱ (۳): ۳۳۱-۳۴۲.
- لطفی‌نیا، حسین؛ محب، نعیمه؛ پیش‌رو کلانکش، توحید (۱۳۸۸). بررسی الگوی مصرف مواد و ارتباط آن با کارکرد خانواده در مراجعین مراکز ترک اعتیاد شهر تبریز. *فصلنامه زن و مطالعات خانواده*، ۲ (۶): ۱۰۷-۱۲۰.
- محمی‌الدینی، حمید؛ صادقی، زهرا؛ چراغی، ساناز؛ زارع، رحمان (۱۳۹۲). اثربخشی گروه‌درمانی شناختی رفتاری بر بهبود فرایند خانواده در خانواده‌های افراد معتاد. *مجله روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی*، ۳ (۱۲): ۱-۹.
- مدرسی، فریبا؛ زاهدیان، سید حسین؛ هاشمی محمدآباد، سید نذیر (۱۳۹۳). میزان سازگاری زناشویی و کیفیت عشق در متقاضیان طلاق دارای سابقه خیانت زناشویی و فاقد سابقه خیانت زناشویی. *مجله ارمغان دانش علوم پزشکی یاسوج*، ۱۹ (۱): ۷۸-۸۸.
- معین، لادن؛ غیائی، پروین؛ مسموعی، راضیه (۱۳۹۰). رابطه سخت روی روان‌شناختی با سازگاری زناشویی. *فصلنامه جامعه‌شناسی زنان*، ۲ (۴): ۱۶۳-۱۸۹.
- ملازاده، جواد (۱۳۷۲). بررسی ویژگی‌های شخصیتی در رابطه با عوامل تنیدگی‌زای زناشویی در زوج‌های در حال طلاق و سازگار. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه تربیت مدرس تهران.
- ملازاده، جواد (۱۳۸۱). رابطه سازگاری زناشویی با عوامل شخصیت و سبک‌های مقابله‌ای در فرزندان شاهد. پایان‌نامه دکتری روانشناسی، دانشگاه تربیت مدرس تهران.
- منجری، فرزانه؛ شفیق‌آبادی، عبدالله؛ سودانی، منصور (۱۳۹۱). بررسی اثر ارتباط اسلامی و نگرش‌های مذهبی بر بهبود رضایت زناشویی. *مجله تحقیقات علوم رفتاری*، ۱۰ (۱): ۳۰-۳۷.

نجاریان پور، سمانه؛ فاتحی زاده، مریم السادات؛ و عابدی، محمدرضا (۱۳۹۰). بررسی تأثیر شناخت درمانی معنوی بر سازگاری زناشویی زوجین شهر اصفهان. فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، ۲(۶): ۱۰۵-۹۱.

نیکویی، مریم (۱۳۸۳). بررسی رابطه بین دین‌داری با رضایتمندی زناشویی در بین زوج‌های شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهرا تهران.

- Cheng, C. C. (2010). A study of inter-cultural marital conflict and satisfaction in Taiwan. *International Journal of Intercultural Relations*, 34 (4), 354-362.
- Greef, A., & Bruyne, T. (2000). Conflict management style and marital satisfaction. *Journal of Sex and Marital Therapy*, 26(3), 21-34.
- Harper, J. M., Schaalje, B. G., & Sandberg, J. G. (2000). Daily hassles, intimacy, and marital quality in later life marriages. *American Journal of Family Therapy*, 28, 1-18.
- Kamarzarin, H., Naseri, E., Sobhani Khaledian, M., Shoshtari, M., & Hasanvand, B. (2013). Investigating the relationship between family content and process model and depression, anxiety and stress among undergraduate students. *World of Sciences Journal*, (1), 131-142.
- Khaledian, M., Maleki, H., Khodaei, S., Talebian, S., & Asadi, M. (2013). Investigating the Relationship between Family Content and Process Model with Emotional Intelligence, Life Expectancy and Depression, Anxiety and Stress among Undergraduate Students. *Journal of Social Science Research*, 1(7), 180-187.
- Michel, a. (1991). Mutual Respect and marital satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*, 32(1), 41-50.
- Mustafa, S.J., Loper, K., Purden, M., Zerkowitz, P., & Baron, M. (2012). Better Marital Adjustment is Associated with Lower Disease Activity in Early Inflammatory Arthritis. *Turkish Journal of Medical Sciences*, 42(6), 1180-1185.
- Neff, L. A., & Karney, B. R. (2004). How does context affect intimate relationships? Linking external stress and cognitive processes within marriage. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30, 134-148.
- Randall, A. K., & Bodenmann, G. (2009). The role of stress on close relationship and marital satisfaction. *Clinical Psychology Review*, 29, 105-115.
- Samani, S. (2008). *Validity and reliability of the family process and content scales*. Paper presented in the XXIX international Congress of Psychology, Berlin, Germany, July 20-25.
- Samani, S., & Sadeghzadeh, M. (2010). Reliability and validity of the self-report family content scale. *Psychological Reports*, 106, 539-547.
- Sandberg, J.G., Yorgason, J.B., Miller, R.B., & Hill, J.E. (2012). Family-to-Work Spillover in Singapore: Marital Distress, Physical and Mental Health, and Work Satisfaction. *Family Relations*, 61(1): 1-15.

- Sinha, SP., & Mukergee, N. (2001). Marital Adjustment and Personal Space Orientation. *Journal of Social Psychology*, 130 (5), 633-639.
- Story, L. B., & Bradbury, T. N. (2004). Understanding marriage and stress: Essential questions and challenges. *Clinical Psychology Review*, 23, 1139-1162.
- Timm, T.M., & Keiley, M.K (2011). The Effects of Differentiation of Self, Adult Attachment, and Sexual Communication on Sexual and Marital Satisfaction: A Path Analysis. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 37(3): 206-23.
- Trudel, G., & Goldfarb, MR. (2010). Marital a sexual functioning and dysfunctioning, depression and anxiety. *Sexologies*, 19, 137-142.

